

KÖRÜLMÉNYEK

Egy apasági kereset ma már nem megy ritkaságszámba a képernyőn. Jól emlékezhetünk: a Jogi esetek című műsorsorozat egész példatárát vonultatta fel az idevonatkozó periratkoknak. Ám az élet kifogyhatatlan a leleményekből, s nemcsak a bírósági irattárak akthalmazait, hanem az irodalom témalehetőségeit is szüntelenül gyarapítja.

Császár István egy különlegesen problematikus esetet emelt át a törvényszéki tárgyalóterem szűkebb légtéréből az erkölcsi és lelkiismereti megítélés bonyolult szférájába. Egyszersmind némi tápot adott az elmélkedéshez a dolgok

változandósága felől. A tények makacsak, szoktuk mondani, a tételes jog nemkülönben. Hanem vannak bennünk gyökeres érzelmi átalakulásra készítő igen érzékeny morális reflexek, melyeknek működése józanul kiszabott normáinkkal alig mérhető. Császár István, miközben a külső körülményeket, azok fordulatait, fejleményeit vizsgálta — és művének is a Körülmények címet adta —, tulajdonképpen e belső világ sajátos emberi természetű megmozdulásairól tett tanúvallomást.

Szepes Géza, a tévéfilm főhőse, tisztességes fiatalember. Egy nap beidézlik: apasági kere-

settel támadta meg egy lány, bizonyos Tóth Mária, akit nem is ismer. De ezt senki el nem hiszi neki. A bíróság sem. Ami valamilyest érthető, hiszen annyi ügyet tárgyalnak, ahol a férfi, lányanyává tett szerelmi partnerének terhelő vallo-másával szemben, egyszerűen mindent letagad. Most azonban Géza is és a lány is nagyon csúnya és lelkiismeretlen csalás áldozata lett. Valaki Szepes Gézának adta ki magát, a lányt elcsábította, s aztán eltűnt. A valóságot Tóth Mária is csak a tárgyaláson tudja meg, amikor szembetalálkozik a soha nem látott Gézával. Késésgbeesett, szorult helyzetében azonban — „felismeri” benne csábítóját.

A drámának ebben a kulcsfontosságú mozzanatában éreztem kisiklást; ezt a kegyetlen manővert nem találtam eléggé bizonyítottnak. Nem jogi értelemben, habár így is sántított kicsit, csupán — ha a csupán kötőszót szabad ehelyütt alkalmazni — konfliktusalkotó súlyát tekintve. Elvégre az a lelki és erkölcsi csapda, amelybe Tóth Mária szorult — a vétlen megtevesztettből vétkes megtevesztő vált —, még Géza igaztalan elmarasztalásánál is borzongatóbb. Nem lehet elég filmen ezt a „drámai pólust” hisztérikus sírógörcsrel elintézni, mert ezáltal a másik „pólus”, vagyis Géza drámája és a kettő köz-

Maros Gábor és Patkós Irma

ti feszültségív töltése gyengül.

Ha azonban elfogadom, hogy a férfilekülethez közelebb álló Császár Istvánt elsősorban Géza sorsa érdekli, akkor joggal állapíthatom meg: e sors érzelmi esetelése és motivációi tartalmasan töltötték ki a játékidőt. Érzékletesen sikerült azt a fiatalembert jellemezni, aki, minthogy sorsa elől nem tud menekülni, más utat választ, önmaga elől menekül. Amikor azonban élete ismét egyensúlyba kerülne, s igazsága is jog szerinti elismerésre tallál, egyszerűen megváltoznak helyzetének erkölcsi és érzelmi összetevői. Géza eddigi harcával homlokegyenest ellentétes elhatározásra jut: önként és tisztességből vállalja most már nemcsak egy, hanem két ember vétkének következményét. Ha nem ezt tenné, élete és lelki békéje bizonyára ismét csorbát szenvedne.

Horváth Tibor rendezésének érdemei közé első helyen az sorolható, hogy nem vált a cselekmény levezetése képletszerűvé. Géza lépteinek nyomon követése belső figyelmet

árult el: a rendezés ezakt világossága egyben érzelmi rendeltetésű is volt, mert Géza lelkivilágának rendezettsége mellett szót, ami nagyobb erő a megtevesztések és tévedések ideig-óráig tartó áldatlan uralmánál. Maros Gábor játéka is ezt a gondolatot érvényesítette; alakját a keresetlenség és egyszerűség rokonszenvesse tette.

SAS GYÖRGY

Mindenki lehet Hofi

Hofi Géza leleplezte magát a tévében, most már minden trükkje ismert, bárki utánozhatja. Illetve nem utánozhatja, mert az utánzás éppen nem tartozik a trükkjel közé. Ahogy ő maga elmondta az Őtszemkört című Vitray műsorban, ő legfeljebb mellesleg csinálja azt, amit más nála jobban tud csinálni. Tehát énekel, színészkedik, parodizál, de csak annyira, amennyire elengedhetetlenül szükséges, mert ezekkel a képességekkel nem lehet versenyzés, sem eredeti. Megfigyelte viszont, hogy egy mindenki másból hiányzó készséggel rendelkezik: gondos felkészülés után Hofi Géza tud lenni. Ezek után úgy döntött, hogy Hofi lesz. Az eredmény ismeretes.

De lássunk azért világosan, Hofi kizárólag a beképzettségének és a körmönfontosságának köszönheti sikerét. Mint a legtöbb ember, ki akar válni a többi közül, de ravasz logikával észrevette, hogy mindenki más szintén ki akar válni és kizárólag azért, hogy ő még jobban kiváljon, direkt nem vállk ki. Megmarad egyszerű Hofinak. Természetesen ez a képtelen feltűnősködése nem sokáig maradt rejtve és hamarosan szerződtek a Mikroszkóp Színpadhoz és meghívták a tévébe is. Az a gyanúm, hogy sokan azért szeretik, mert azt hiszik, hogy csak tetteti magát Hofinak; hogy baráti körben egészen másként viselkedik, mint a nézők előtt; hogy nyilvánosság előtt mindig mást mond, mint amit gondol. Hofit mutatványnak tartják, mert lehetetlenség valódnak hinni. Szatíra-íróknak való elképzelés: mi lenne, ha Hofi nem a színpadot választja, hanem például felverekszi magát osztályvezetőnek egy közepes iparvállalathoz és ebben a minőségében beszél a termelési értekezleten vagy válaszol a tévé-riporternek. Így magunk elé képzelve, magyarázatot találunk a sikerére. Hofi a megelevenedett népi hős, a suszterinas, aki mindenki helyett kiáltja, hogy mentelen a király. Ő a Shakespeare drámák udvari bolondjának mai utóda. Műfaja a természetes észjárás. Vagy egyszerűen a természetesség. Hiánycikkkel terjesztésével foglalkozik, mintha közönséges kútvízzel, erdei levegővel és füst nélkül napfénnel házalna.

Egyre többet írnak róla. Többek között azért is, mert róla lehet. Nem kevesen akadnak nálunk, akik hitelrontásnak tartják, ha valaki elmondja, hogy kicsodák. És tulajdonképpen igazuk is van. Ők abból énekel, hogy eladják magukat valaminek. A közönségük nem őket szereti és érti, hanem azt, aminek mutatják magukat. Egyéniségük varázsa: kínos erőlködéssel tükör előtt tanulják. Számukra az őszinte vélemény merénylet a másnap ebédjük és a gyerekek új télikabátja ellen, nem csoda, hogy igaznak azt tartják, ami csak látszik annak. Az olyan emberek viszont, mint Hofi, örülnek, ha leleplezik őket, sőt maguk törekednek a lelepleződésre.

Persze, ahogy már említettem, kizárólag beképzettségből viselkednek így; fölénnyel nézik a mi szerény világunkat, amelyben mindenki színészkedik és különböző olyan tevékenységet parodizál vagy csak utánöz, amire legfeljebb átlagos szinten ért, ahelyett, hogy az összes lehetséges tevékenységet önmagával töltene meg.

CSÁSZÁR ISTVÁN